

Līga Blaua
liga.blaua@santa.lv

Šlāgeristu vidē **Helēna** un **Jūlijs Stikuti** ir seniori. Lai kur viņi dziedātu un spēlētu, bez šīs dziesmas viņus no skatuves nost nelaiž: «Kā rudzu maize dvēsele tev briest, ai, stundas, dienas, gadi, mutes kārās...» Un viņi dzied. Visbiežāk – par mīlestību.

Sadziedājušies

Kurš kuru?

«Helēnu pirmoreiz ieraudzīju, kad gāju piektajā klasē,» atceras Jūlijs. «Nē, to nestāsti!» Helēna iekliek. Un tā būs visu sarunas laiku: es viņus vedināšu runāt par mīlestību – pašiem savējo, bet, tiklīdz Jūlijs pieskarsies atmiņām, kas ir par viņiem, Helēna uzšvirkstēs. «Re, kur mīlestība – uz skapjaugšas! Akordeons ir viņam mīlestība. Ar to Jūlijs uz mūžu salaulāts. Katra jauna dziesma – tā ir mīlestība. Mums visa mīlestība ir mūzika. Vai kādai citai šlāgergrupai ir tik daudz ierakstu? Mums izdotas septiņas kasetes un pie-

ci kompaktdiski. Jūlijā būs divdesmit divi gadi, kopš kapelu nodibinājām, un to vien visu laiku darām, kā spēlēt un dziedam. Vai tad ir laiks par vēl kādu citu mīlestību domāt?»

«Helēnai bija gara bīze. To es labi atceros,» Jūlijs tomēr turpina. «Tas bija Rožupē, netālu no Līvāniem, kur Helēna dzīvoja. Kādās mājās spēlēja iedancošanu, savukārt Helēna piepalīdzēja saimniecēm galdus klāt. Daudz cilvēku bija, garus galdus klāja.» – «Tos galdus pie Vanadžņa es viena pati klāju! Saimnieks dēlu krustīja, un Jūlijs spēlēja kristības,» Helēna precīzē un pārķer kādu citu notikumu. Tomēr es

gribu zināt, ar ko Jūlijam Helēna toreiz iekrita acīs. «Ar garo bīzi. Nevienai tik garu nebiju redzējis – pāri dibenam. Patika man tā meita. Nu, kas es tolaik biju? Skolnieciņš, gadi četrpadsmit. Helēnai – daži gadi vairāk, un smuka viņa bija. Ziniet, humors iznāca – Helēna mani noklausēja! Izsludināja sacensību, kurš ilgāk izturēs – muzikants vai pāris. Helēna ar kādu puisīti bija tie dejojāji, es uz akordeona rāvu vaļā polku. Viņi lēca nenogurdami. Helēnas garā bīze plīvoja man acu priekšā. Vairāk nekā pusstundu mēģināju viņus noklausēt, bet nevarēju. Rokas neturēja, un es padevos.» – «Kad

Foto – Gints Malderis

to sacensību pasludināja, viņš lielījās: «Es varu ilgi spēlēt, dejojāji mani nepieveiks!» Tas man aizdeva dusmas. Domāju – nu, puisīt, es tev parādīšu, kā Rožupes meitas danco!» Helēna sparīgi iemetas Jūlija stāstā, un acis viņai nodzalksti. «Ar to puisi, kas man bija pāri, turējāmies līdz beidzamam. Muskuļi viņam bija spēcīgi, stingri mani rokās turēja. Un man, lauku meitenei, arī izturība bija liela. Visus darbus jau no mazotnes biju darījusi – sienu krāvusi, govīs slaukusi. Mammai bija govju un zirgu ferma. Tur visi darbi ar rokām, elektrības nebija. Un nu pilsētas sprukstiņš no Līvāniem gribēs mani nokausēt! Nenotiks tā!»

Ieprasos, vai to akordeonistu, ko nokausēja, Helēna zināja. «Pirmo reizi viņu redzēju. Atceros tikai, ka bija jauns puika. Es *tak* uz viņu neskatījos!» Helēna atkal uzšvirkst. «Man bija liela piekrišana. Visi lūdza dejojot, un

Ar to
nenotikušo
buču toreiz viss
arī beidzās.
Nākamā
tikšanās
viņiem
bija pēc
divdesmit
pieciem
gadiem.

muzikantam varbūt greizsirdība tāpēc bija. Viņš mani briesmīgi nokaitināja. Vispirms ar lielīšanos, ka mani *vinnēs*, un pēc tam vēl vienu trakumu gribēja izstrādāt.» – «Es pie viņas bučoties līdu.» Jūlijs atzīstas. «Nevienu meitu vēl nebiju bučojis, un Helēnu dikti gribējās nobučot.»

«Turpat šķūnī, kur galdus klāja un dancojām, siens bija salikts, un mēs tur pārnakšņojām – visi, kas tai mājā pa nakti palika. Es arī uz kādām pāris stundinām nokritu, jo agri jāceļas un brokastis jādod. Piemigu un vienā brīdī jutu, ka pie manis kāds lien un noliek savu galvu uz spilvena blakus. Johambi, kas šitas tāds! Gulēt nedod! Aizspārdīju viņu prom. Es pat neredzēju, kas pie manis pielidis. Ne mani tas interesēja, ne zināt gribēju.» Helēna atceras. «Redz, kā notiek! Izrādās, toreiz savu vīru aizspārdīju. To gan vēlāk esmu domājusi, ka tā tikšanās mums ar Jūliju bija pirmā vēsts, lai mēs saietu kopā.»

Ar to nenotikušo buču toreiz viss arī beidzās. Nākamā tikšanās viņiem bija pēc divdesmit pieciem gadiem.

Sākās ar garmošku

Jūlija dziesmās ir Latgale. Tur ir viņa sirds. Tur ir viņa dzīve. «Mākonkalnā pie skaistā Rāznes ezera ir mana dzimtene. No turienes nāk Stikuti, un vēl arvien tur viņu pilns. No maniem radiem gan vairs tikai māsīca ar saviem bērniem palikuši. Kur nu kurš pasaulē izklīda – vai izvesti tika, vai devās bēgļu gaitās. Vecaistēvs, mātes tēvs, bija diezgan turīgs. Viņam bija sava saimniecība, kuļmašīna «Imanta», piedevām viņš vēl aizsargos bija. Skaidra bilde, ka Sibīrija garantēta, tāpēc, baidoties no izvešanas, aizbēgām uz Gāršeni. Nolidām pie pašas leišmales robežas. Man toreiz bija astoņi gadi, no tā visa neko daudz nesapratu. Ģimēnē neko nestāstīja, lai tikai kāds neuzzinātu, kāpēc mēs te ie-nākuši. Tēvs ar mammu gāja mežu darbos, pa nedēļām nebija mājās. Mežs mums deva iztikšanu, bet mammu visu laiku vilināja Līvāni. Viņa bija katoļticīga, gribēja baznīcā iet, kā Mākonkalnā radusi, bet tur,

Mīlestības stāsts

kur dzīvojam, katoļu baznīcas tuvumā nebija. Kad beidzot uz Līvāniem atnācām, mamma dziedāja baznīcas kori, laba balss viņai bija. Atceros, ka tajā pavasarī, martā, kad te ienācām un es gāju piektajā klasē, nomira Staļins.»

Jūlijs noceļ no skapjaugšas akordeonu. Skan smeldzīga melodija, un viņš stāsta: «Vectēvs Mākonkalna pusē, kad tur vēl dzīvojam, bija kāzu muzikants, *večerinkās* spēlēja. Ermonikas viņam bija, saucamās *garmoškas*. Arī kājminamās bungas. Viņš tās bungāja un pats dziedāja. Uz *večerinkām* mani bieži ņēma līdzī. Parasti tās vasarā šķūņos notika. Salika gar malām solus, ar meijām visu izpušķoja. Sanāca tuvāko māju ļaudis – latvieši, krievi, poļi, baltkrievi –, notika liela dziedāšana un dancošana.

Pirmā dziesma, ko uz ermonikām iemācījies spēlēt, bija «Pūt, vējiņi!». Tā es uz vectēva *garmoškām* sāku muzicēt. Mamma piebalsoja, palīdzēja dziedāt. Kad atnācām uz Līvāniem dzīvot, sāku jau nopietnāk spēlēt. Sapņoju par akordeonu, un tēvs man arī to nopirka, lielu un labu. Četrsimt rubļu maksāja. Tā bija liela nauda, ļoti liela. Un, arī spēlējot akordeonu, «Pūt, vējiņi!» bija pirmā dziesma, ko iemācījies. Mūzikas skolas tolaik Līvānos nebija, un tēvs man sarunāja privātstundas pie skolotāja Boļeslava Daukstes. Viņš man skolā dziedāšanu mācīja. Pie viņa arī notis apguvu.

Apkārtne zināja, ka es mājās vingrinājos, un kādā pievakarē atnāca kaimiņš un lūdza: «Jūlij, nāc nospēlēt kāzas! Muzikants, kas bija sarunāts, nodzērās. Gul un nav spēlētājs.» Uz švaka cilvēka bija trāpījuši. Šaubījos, vai varēšu, bet kaimiņš diktī lūdza. Nu, kas tās par kāzām bez mūzikas! Viņš manu akordeonu uz to spēlēšanu nesa, es trīcošām rokām un drebošām kājām gāju nopakaļ. Tā es pirmās kāzas nospēlēju, rāvu valā visu nakti. Krievu un latviešu dziesmas, jo viesi bija uz pusēm – precējās latviešu puišis ar krievu meiteni. Kādas nu populārās dziesmas bija, tādas spēlēju, – tautasdziesmas, latgaliešu visvairāk, protams. «*Zīdi, zīdi, rudzu vōrpa*» – bez tās neviena balle un *večerinka* nav iedomājama. «Marina» tolaik visās malās skanēja. Tas bija, šķiet, piecdesmit piektais gads un mana pirmā peļņa.

Drīz pēc šitā joka nodibināju savu

ansambli. Mācoties vidusskolā, izveidoju džeza grupu. Trombons, trompete, bungas, akordeons. Skolas balles spēlējām. Man gribējās ar savu akordeonu vairāk tautā izlīst. Apkārtējos kolhozos arī rāvām valā. Klases audzinātāja Helēna Mačāne to zināja, bet neko neteica. Zināms, notika arī iedzeršanas. Mēs nedzērām, tikai spēlējām, taču aizliegt mums varēja. Skolotāja bija jauna, tikko no institūta atnākusi, viņa mūs saprata.»

Jūlijs sastumj kopā akordeona plēšas, un melodija apraujas. Helēna visu laiku tepat blakus ir sēdējusi, klausījies Jūlija stāstu un sirsnīgām acīm uz viņu skatījusies. Nu ir taču jums mīlestība – saku. «Protams!» smejas Jūlijs. «Uz mūziku, dārzu, darbu un vienam uz otru.»

No Jūlija
bēgu. Vai tad
es zināju, ka
viņš ir mans
liktenis? Reiz
biju skapī
noglabājusies.
Mana ģimene
teica: «Jēzus,
cik man žēl
Jūlija!»

Otrā tikšanās

Par nākamo tikšanos Jūlijam un Helēnai ir katram sava versija.

«Kaimiņos dzīvojam, tāpēc satikāmies. Jūlijs katru dienu manai mājai garām gāja. Es dzīvoju

Krišjāņa Valdemāra ielā, Jūlijs Vidzemes ielā. Jau gadus desmit biju šķirusies, dzīvoju viena. Arī Jūlijam kopdzīve bija izjukusi. Divdesmit pieci gadi katram ar savām rūpēm bija pagājuši, bet liktenis mums abiem bija līdzīgs. Kad ar pirmo kumosu aizriņķies, vairs neko negribi. Bez mīlestības kopā nevar dzīvot. Mēs ģimenē esam tādas sievietes – mīlam vienu. Ja netrāpās īstais, kā man pirmajā reizē, tad uz citiem vairs neskatos. Tētis piecdesmit sešu gadu vecumā nomira, mamma līdz simt gadiem nodzīvoja, un neviena vīrieša viņai dzīvē vairs nebija. Vēl septiņdesmit sešos gados viņai vienu *svātoja*. Viņš ar vēziņu gāja. Māte prasīja, cik viņam gadu. Deviņdesmit. Māte teica: «Nemšu tikai tādu, kam četrdesmit. Man vajag smuku, spēcīgu, lai varu ar viņu pa ballēm iet. Uz baznīcu lai katru dienu aizved. Tādu man vajag, nevis tādu, kas ar vēziņu iet!» Un tad viņai no visiem pielūdžiem bija miers.

Mani arī visādi gribēja, kad paliku viena. Pie manis ģimene dzīvoja – Anna, un viņai vienmēr bija jābūvē, ka manis nav mājās. Pat skapī līdu, kad pie manis kāds nāca. Anna pēc tam bārās – smuks puisis bija atnācis ar pudeli un torti, bet tu slēpies! Bet pirmā laulība man neizdevās, un es nolēmu nevienu vīrieti savā mājā vairs nelaist. Latgalietes negrib vīriešus.» Par šo Helēnas apgalvojumu iesmejies. Tam nu negribu piekrist. Latgalietes taču ir karstas un spriedzīgas! Bet Helēna saka – viņa tāda nav. «Arī no Jūlija bēgu. Vai tad es zināju, ka viņš ir mans liktenis? Reiz biju skapī noglabājusies. Mana ģimene teica: «Jēzus, cik man žēl Jūlija!» Par citiem, ko atraidīju, viņa tā nepārdzīvoja, bet Jūlijs jau daudzreiz bija nācis – un manis nekad nav mājās.

Ilgī viņš uz manu māju staigāja.»

Kā to visu atceras Jūlijs? «Mamma man agri nomira, un tēvs reizēm mīlēja iedzert. Vienmēr teica, ka cilvēkam vienam ir grūti. Gribēja, lai vismaz es kā

Kapela «Jūlijs». No kreisās – otrais Jūlijs, viņam blakus Helēna.

vientuļnieks nedzīvoju. Mēs ar tēvu māju uzcēlām. Cik tad ilgi var vecpuišos būt? Zināju, ka meitene, kas pirms daudziem gadiem mani ballītē nokausēja, tepat dzīvo. Kad uz ceļa satikāmies, kādu joku un iemeslu vienmēr atradu, lai viņai ko pateiktu. Bet viņa vairāk par sveiki negribēja runāt. Tajā laikā biju aktīvs *javists*. Krievu laikos pie mašīnas tikt nevarēja, un tā es ar motociklu braucu. Piecas javas pa tiem gadiem nobraucu. Kādā reizē Helēna lūdza, lai viņu līdz Rožupes kapiem aizvedu, tie ir diezgan malā, no autobusa tālu kājām jāiet. Biju laimīgs par tādu lūgumu! Aizvedu, palīdzēju viņai tēva kapu apkoņt. Tas brauciens man vēl vairāk agrās jaunības atmiņas uzvaidīja. Garie, skais tie mati Helēnai vēl arvien bija. Un pati tik smuka! Man patika *apaliņas* meitenes, un Helēnai viss bija, kā vajag. No tā kapu brauciena laikam viss mums sākās. Pamazām gājām arvien tuvāk. Uzdomāju Helēnu un nevienu citu neredzēju, lai gan izvēles netrūka – nācēju pie manis būtu daudz. Katrai bija kāda vaina: cita paslinka, citai iedzert patika, ar tādām nav dzīvošanas. Kādreiz ar tēvu apspriedām zināmās meitas un vienmēr nonācām pie slēdziena, ka labākas par Helēnu nav nevienas. Māja vienmēr kārtīga, labi ēst taisa, dārziņš ap māju skais ti vienmēr zied. Pa reizei Helēna pie mums atskrēja, visu piekopa, ēst uz-

taisīja, puķītes dārzā iestādīja. Bet tas viss bija tikai kaimiņu būšana. Tuvumā sev viņa mani nelaida,» Jūlijs nopūšas.

«Tu nemaz to arī neprasīji!» Helēna iespriekstas. «Kad aizgāju kaut ko viņiem ar tēvu palīdzēt, pa jokam pateicībā par darbu nobūcoja, bet neko vairāk. Tajos laikos nebija arī pieņemts knakstīties, kā tagad dara. Satiekas un jau pirmajā vakarā krit gultā. Kad man aizloga te uz ielas stāv un bučoņas, izturēt nevaru! Mēs bijām citādi audzināti. Mīlestība mums ar Jūliju pati par sevi nāca. Mūzikas mīlestība mūs saradināja.»

Ejiet kopā!

«Es *tak* to vīrietim nemaz negribēju, bet viņa tēvs atnāca un teica: «Tu viena sities, Jūlijs gadiem viens pats! Tā *tak*

nevar dzīvot! Ejiet kopā!»

Arī mana meita Līgita mūs *svātoja*. Viņa Jūlijam pieķērās, un Jūlijs viņu kā savu meitu vienmēr ir mīlējis,» stāsta Helēna.

Milestības stāsts

«Izlēmām – attiecības jānokārto,» piebalso Jūlijs. «Aizgājām un sarakstījāmies. Kāzas netaisījām, bet tik klusi, kā bijām iedomājušies, apprecēties neizdevās. Es kultūras namā spēlēt gāju, biju tur savs cilvēks, un darbinieki mums galdu bija uzklājuši, šampanieti uzlika. Paši pēc tam mājās pasēdējām un jaunās dzīves sākumu nosvinējām. Tas bija Vecgada vakars, bet kurā gadā? Jāsāk rēķināt...»

«Tajā aukstajā ziemā tas bija. Lai kam septiņdesmit astotais gads, četrdesmit grādu sals. Tajā dienā precējās arī mana māsīca. Reģistrējās viņi Viestītē, bet kāzas svinēja Apserdē. Mēs ar Jūliju arī braucām. Aukstums nežēlīgs! Ilgi svinībās nepalikām, jo bija bail, ka neaizsalst mašīna un netiksim mājās,» atceras Helēna.

«Tajā Vecgada vakarā, kad bijām jau precēti pāris, mēs ar Helēnu beidzot palikām kopā. Līdz tam *ni un ni*. A *mož* kāda nakts arī bija...» Jūlijs aizdomājas. – «Nebija nevienas kopīgas nakts līdz tam!» Helēna iekliedzas.

Albumā atrodam arī kāzu dienas mirkļus. Helēnai rokās baltas kallas. «Kā tādā aukstumā tik vārīgas puķes nenosala? Brīnums! Bet kas man tās kallas deva? Jūlijs? Nē, viņam puķes bija gan, bet citas, nevis kallas,» tādus sīkumus Helēna atceras.

Nu jau vairāk nekā trīsdesmit gadi kopā nodzīvoti. «Mums citu strīdu nav, tikai par mūziku. Helēnai dzirde labāka nekā man, viņa ir dziedājusi ansambļos un var par vienu noti strīdēties, ka es isto neesmu paņēmis,» nosaka Jūlijs. «Bet, ja runā par milestību, mums vēl arvien tā ir. Helēna aiziet uz kora mēģinājumu, un es jau nervozēju. Kā balss skanēja, kā veicās. Viņa ļoti labi otro altu dzied. Kad pārnāk, apķeramies, sabučojamies. Mums visur saskan, vienīgi pulksteņi mazliet *neštimē*. Vakaros ej pie miera agrāk, bet ceļos ar gaismiņu. Helēna aiziet gulēt pēc pusnakts un rītos ilgāk grib pagulēt. Vasarā, kad ogu un sēņu laiks, man gribas uz mežu. Sēnēs *tak* jābrauc, gaismaiņai austot, bet Helēna gulē tik maigi, žēl modināt. Braucu viens. Kad atgriežos, viņa mani sagaida. Apķeramies, sabučojamies, sēnes kopā tirām, uzdziedam. Tāda mums tā milestība.»

«Mums personiskās dzīves nav. Sevi esam atdevuši mūzikai. Nav laika ne

apstāties, ne apsēsties, ne paēst. Mamma teica: «Bērni, beidziet ar mūziku tērēties! Jums tikai ieraksti, kasetes, kompaktdiski. Iekrājiet naudiņu vecumdienām!» Vai klausījām? Nē, visu likām mūzikā. Trīsstāvu māju būtu varējuši pa to naudu uzcelt, pili! Mantas, ko mazbērniem atstāt, nebūs, toties paliks mūsu dziesmas. Vai tā nav vērtība?» Helēna atbildi uz savu jautājumu nemaz arī negaida. Viņa velk laukā videokasetes ar kapelas «Jūlijs»

Tajā Vecgada vakarā,
kad bijām
jau precēti
pāris, mēs ar
Helēnu beidzot
palikām kopā.
Līdz tam
ni un ni.

koncertu ierakstiem, liek videomagnetofonā un aizgūtnēm stāsta, kur dziedājuši un spēlējuši, ar ko tikušies un kopā bijuši.

Dvēsele dzied

Jūlijā kapelai «Jūlijs» būs divdesmit divi gadi. Toreiz, kad dibinājuši, domājuši, kā nosaukt, un jaunieši, kas kapelā spēlējuši, teikuši – lai ir «Jūlijs». Tāpēc, ka šajā mēnesī radusies, tāpēc, ka vadītājam vārds Jūlijs. «Jaunībā piecus gadus Pļaviņās par skolotāju strādāju, tur arī sacerēju pirmo dziesmu «Baltās naktis». Kādu vakaru, pēc garas dienas noguris, gāju uz savu dzīvokli un pēkšņi dzirdu: «*Šīs ir pēdējās sniegotās dienas, rīt aprīļa ūdeņi krāks...*» Dzērāji krūmos pudeli tukšo un rauj valā manu dziesmu. No vienas puses, mazliet kauns, ka tādā vietā mana dziesma skan, bet jāatzis-

tas, ka arī patīkami – tauta dzied. Mūzikā esmu piecadesmit gadu, un tauta vienmēr manas dziesmas dziedājusi. Ko vairāk muzikants var vēlēties?»

Pa šiem gadiem kapelā nomainījušies kādi sešpadsmit jaunieši. Pabeiguši Līvānos skolu, aizgājuši tālāk mācīties, jāņem vietā citi. Visbiežāk – no mūzikas skolas. Daudzi domā, ka «Jūlijā» spēlē un dzied viena ģimene un tie jaunieši ir Helēnas un Jūlija bērni un mazbērni. Jūlijs smejas: «Neviens nav pašu bērns un mazbērns, bet viņi visi ir mūsu bērni. Tagad kapelā esam astoņi, bet balles un kāzas parasti spēlējam pieci. «Jūliju» sauc uz jubilejām, dzimšanas dienām, kāzām, kartupeļu talkām... Kolhoziem *bēres* nodziedājām – deviņdesmitajos gados, kad visu likvidēja, pie mums kolhozi beidza pastāvēt ar mūziku. Kolhozs «Nākotne», kad izputēja, man uzdāvināja Ļeņina Kopotus rakstus.»

Helēna tikmēr ielikusi nākamo videokaseti un sauc: «Re, es tūlīt prezidentei kukuli došu! Mēs bijām Barontēva piemiņas vakarā. Vaira toreiz bija prezidente un arī tur piedalījās. Dziedājām savu *rudzu maizes dziesmu*, un uz linu dvieļa mums bija maizes klaips – cik nu lielu līvānieši varēja izcept.»

«Kā *rudzu maize dvēsele tev briest, ai, stundas, dienas, gadi mutes kārās...*» skan ierakstā, un Jūlijs stāsta, kā viņi citā reizē kopā ar Gunti Ulmani dziedājuši populāro kapelas dziesmu «Zvaigznīte». «Mums ir visa prezidentu kolekcija!» palepojas Helēna. Bet Jūlijs grib pateikt paldies Raimondam Paulam. «Viņš mūs uz kājām uzstādīja. Teica, ka mēs vienīgie tādu mūziku spēlējam – ar pašu taisītiem instrumentiem, visādiem grabuļiem. Visu varam spēlēt – tūbu, trompeti, vijoli, cītaru, akordeonu...»

Jūs Līvānos esat populāri – saku. «Nevis Līvānos, bet Latvijā,» Helēna izlabo. «Līvānos mēs gadā tikai vienu koncertu nospēlējam, mūs sauc un aicina pa visu Latviju. Rīgā uz visiem tiltiem esam spēlējuši, bulvārus, parkus un kafejnīcas piedziedājuši. Mūs visi pazīst. Spēlējam, lai citiem dvēsele dziedātu. Tas, ko darām, ir milestība. Ar mūziku mēs ar Jūliju satikāmies, ar mūziku pie mums atnāca milestība, ar mūziku dzīvojam. Par milestību runāt nemākam, tikai dziedāt.» ■